

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

THE MODEL DEVELOPMENT TO DEVELOP STUDENTS' CHARACTERISTICS ON SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY*

นางอัมพร เรืองศรี **
ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม จังหวัดสระแก้ว จำนวน 24 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประเมินตนเองของนักเรียน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจดบันทึกและการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ t-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 4 ขั้นตอนได้แก่ การสร้างความตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไปประยุกต์ใช้และการประเมินผล
2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยรูปแบบการพัฒนาสามารถพัฒนาคุณลักษณะ

ของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน

คำสำคัญ: คุณลักษณะ/ นักเรียน/ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this study were to develop the model development to develop students' characteristics on sufficiency economy philosophy, and to evaluate its effectiveness. Twenty-four upper secondary level students of Wang Nam Yen Witthayakom School in Sa Kaeo Province were selected to participated in this study by a purposive sampling technique. Data were collected by self-behavior evaluation, in-depth interview, note taking and focus group. They were analyzed by using percentage, t-test and descriptive technique.

The findings were as follows:

1. The model development to develop

* คุณหญิงนิพนธ์สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

students' characteristics on sufficiency economy philosophy was composed of 4 stages: 1) awareness of sufficiency economy philosophy; 2) activities for characteristics promotion; 3) application; and 4) evaluation.

2. The model development to develop students' characteristics on sufficiency economy philosophy had significant between post-test and pre-test at .05. This model could develop 3 characteristics for students namely : moderation, reasonableness and self - immunity.

บทนำ

การพัฒนาประเทศในอดีตที่มุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) มีอัตราการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรมทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) (ทรงจิต พูลลาภ, 2548, หน้า 15) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้เด็กไทย มีพฤติกรรมการเล่นแบบเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง การเร่งรีบและการกระตุ้นในลักษณะบริโภคนิยมส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ล่อแหลม เสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย หมั่นหมั่น ต่อศีลธรรมอันดีงาม มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมที่ดีงามของคนไทยเริ่มจางหายไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมของท้องถิ่น (ธีรพงษ์ มหาวิโร และฝ่ายวิชาการสำนักพิมพ์เดอะบุคส์, 2550, หน้า 19) รวมถึงการฟุ้งเฟ้อและการปฏิบัติตนที่เกินความพอดีตามสถานภาพของนักเรียน (พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์, 2550, หน้า 5)

จากวิกฤติการณ์ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อัญเชิญพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยมีนโยบายในการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย ได้แก่ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ เสริมสร้างความตระหนักและสำนึกในคุณค่าเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 53)

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้มีนโยบายให้สถานศึกษาส่งเสริมการเขียนรู้และปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคมได้กำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่ผ่านมาการดำเนินงานยังไม่ได้ผลและยังขาดรูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนา ที่เป็นรูปธรรม จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่านักเรียนขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ มีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท มีพฤติกรรมขี้กลัว เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มักทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน และเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมาย ขาดเหตุผลในการตัดสินใจกระทำต่าง ๆ มีปัญหาด้านการเรียน รวมทั้งมีความเสี่ยงด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ ไม่สามารถแก้ไขปัญหายอย่างถูกวิธี และขาดจิตสำนึกในการรักษาสีน้ำเงินจากความสำเร็จของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาใช้พัฒนาให้นักเรียนรู้จักความพอประมาณต่อตนเอง รู้จักเลือก

กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผล มีพัฒนาการทางความคิด และสติปัญญา มีภูมิคุ้มกันเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

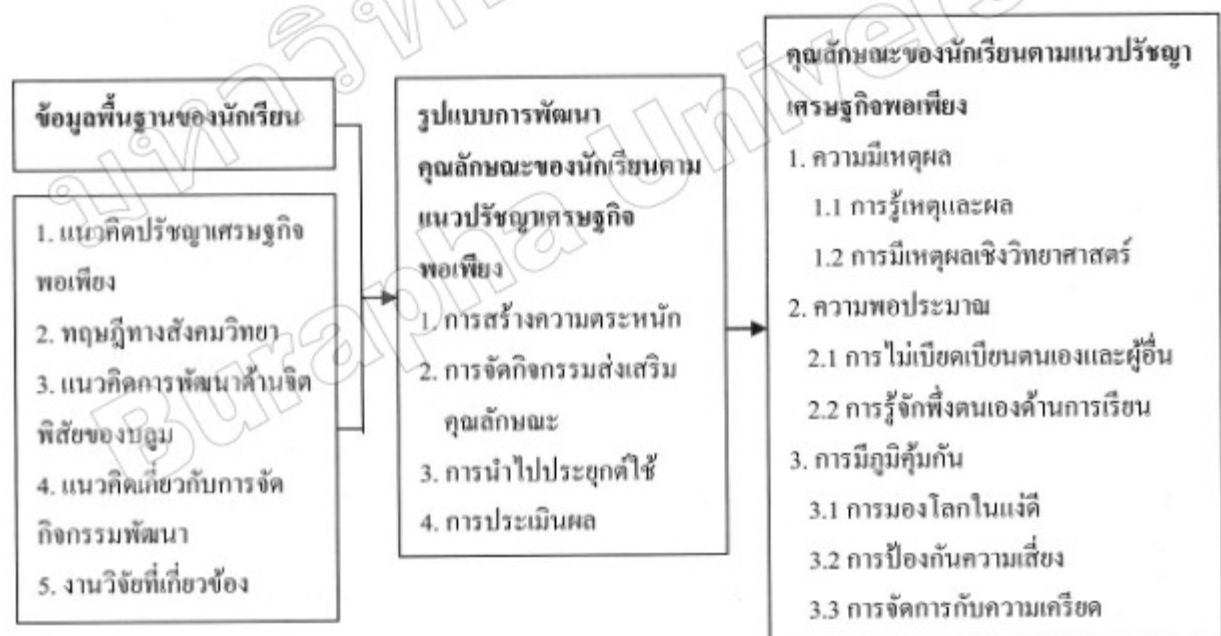
1. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สมมติฐานในการวิจัย

นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองใช้รูปแบบ การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สูงกว่าก่อนทดลอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีทางสังคมวิทยา แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อนำ

ไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไปประยุกต์ใช้ และการประเมินผล

1.1 การสร้างความตระหนัก หมายถึง การชี้แจง อธิบายถึงความสำคัญและการฝึกให้นักเรียน เกิดความเข้าใจ รับรู้และเห็นคุณค่าของการพัฒนา คุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ กิจกรรมเห็นคุณค่า กิจกรรม “ตามรอยเท้าพ่อ” กิจกรรม “เดินตามรอยเท้าพ่อ” กิจกรรมเล่าสู่กันฟังจาก “คำสอนพ่อ” กิจกรรม “เงินทองของมีค่า” กิจกรรม สะท้อนความคิด และ กิจกรรมผ่อนพักตระหนักรู้

1.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ หมายถึง การจัดกิจกรรมเสริมให้แก่ นักเรียนเพื่อส่งเสริม ให้มีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมโครงงาน กิจกรรมตลาดนัด พอเพียง กิจกรรมค่ายอาสาสมัคร กิจกรรมการจัดการขยะด้วยสำนึก 5R กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรม นันทนาการ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกิจกรรม การให้ตัวแบบ

1.3 การนำไปประยุกต์ใช้ หมายถึง นักเรียน นำความรู้ ความเข้าใจ คุณค่าของแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและจากการจัดกิจกรรมส่งเสริม คุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

1.4 การประเมินผล หมายถึง การติดตาม ผลการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบประเมินตนเองของนักเรียน การบันทึก การสัมภาษณ์ และ การสนทนากลุ่มครูที่ ปรีกษา นักเรียนและผู้ปกครอง

2. คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ลักษณะของนักเรียนซึ่ง ประกอบด้วย ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และ การมีภูมิคุ้มกัน

2.1 ความมีเหตุผล หมายถึง การรู้เหตุ และผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์

2.1.1 การรู้เหตุและผล หมายถึง การ

คิดหาเหตุผลในลักษณะเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่คาดว่าเป็น เหตุกับสิ่งที่คาดว่าเป็นผล และมีความรอบคอบ

2.1.2 การคิดอย่างมีเหตุผลเชิง วิทยาศาสตร์ หมายถึง การคิดแก้ปัญหาหรืออธิบายอย่าง มีเหตุมีผล หรือตรวจสอบผลการกระทำ

2.2 ความพอประมาณ หมายถึง การไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการพึ่งตนเองด้าน การเรียน

2.2.1 การไม่เบียดเบียนตนเองและ ผู้อื่น หมายถึง การทำตนไม่ให้เกิดความเสียหาย แก่ตนเองและผู้อื่นด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2.2.2 การพึ่งตนเองด้านการเรียน หมายถึง การใช้ความสามารถและความพยายาม ของ ตนในการเรียนให้ได้ผลดี โดยไม่ขอความช่วยเหลือจาก ผู้อื่นมากเกินไป

2.3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การมอง โลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยงและการจัดการกับ ความเครียด

2.3.1 การมองโลกในแง่ดี หมายถึง วิธี การคิดหรือคาดหวังของบุคคลในการปรับตัว เมื่อเผชิญ สถานการณ์ที่ท้าทายหรือเมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคใน ชีวิต มีความเชื่อในด้านบวก มีความหวัง สามารถจัด ความวิตกกังวล เครียดหรือซึมเศร้าได้ และมีสุขภาพจิต ที่ดี พยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ และเชื่อว่าจะมีความ สำเร็จอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้

2.3.2 การป้องกันความเสี่ยง หมายถึง การป้องกันอันตรายหรือการช่วยจากสิ่งที่ไม่ดี หรือสิ่งที่ ขัดกับกฎระเบียบ ตระหนักถึงผลเสียต่อตนและสังคม

2.3.3 การจัดการกับความเครียด หมายถึง ความสามารถในการจัดการความเครียดและ ความสามารถในการแก้ปัญหา

3. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม

จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 7

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม อำเภอ
วังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 752 คน กลุ่มตัวอย่าง
ได้แก่ นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย จำนวน
24 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sam-
pling)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียน
วังน้ำเย็นวิทยาคม อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้วเป็น
พื้นที่ที่ศึกษาเพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ
ของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ คุณลักษณะของ
นักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย
ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่
ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม
อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เลือกกลุ่มตัวอย่าง
แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 24 คน
เป็นนักเรียนที่ขาดคุณลักษณะความมีเหตุผล ความพอ
ประมาณและการมีภูมิคุ้มกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของ
นักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย
ขั้นตอนการจัดกิจกรรม 4 ขั้นตอนคือ การสร้างความรู้
ตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไป
ประยุกต์ใช้ และการประเมินผล

2. แบบประเมินตนเองของนักเรียน เป็นแบบ

ประเมินพฤติกรรมตนเองของนักเรียนตามกรอบแนวคิด
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นชนิดเลือกตอบ (Check-
list) จริง และ ไม่จริง จำนวน 59 ข้อ

3. แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมี
โครงสร้าง

การหาคุณภาพเครื่องมือ

1. หาความเที่ยงตรง (Content Validity) ของ
คู่มือการจัดกิจกรรม โดยจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 6 คน จากนั้นนำเสนอ
ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาและตรวจ
สอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือการจัดกิจกรรม
และแบบสัมภาษณ์

2. หาค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมิน และ
ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบประเมิน
ตนเองของนักเรียนไปทดลอง (Tryout) กับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคมที่
ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แบบประเมินที่มีค่า
อำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.25 - 0.88 จำนวน 59 ข้อ จากนั้น
หาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน
(Kuder-Richardson formular 20 reliability) ได้ค่า
ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ทฤษฎีทางสังคมวิทยา แนวคิดการพัฒนา ด้านจิตพิสัย
ของบลูม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม และงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างจาก
การสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาจำนวน 8 คนและผู้ปกครอง
จำนวน 24 คน

3. ให้นักเรียนประเมินพฤติกรรมตนเอง ก่อน
และหลังการทดลอง

4. รวบรวมข้อมูลจากการบันทึกของนักเรียน

เกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. สัมภาษณ์ครูที่ปรึกษา จำนวน 8 คน ผู้ปกครอง จำนวน 24 คน และนักเรียน จำนวน 24 คน ตามกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังการทดลอง

6. สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียน จำนวน 8 คน
การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการสัมภาษณ์จำนวน 24 คน โดยใช้สถิติร้อยละ

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 24 คน จากการสัมภาษณ์ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง

คุณลักษณะ	จำนวนนักเรียน (24)	คิดเป็นร้อยละ	อันดับที่
ด้านความมีเหตุผล			
การรู้เหตุและผล	21	87.50	
การมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์	20	83.33	
รวม	41	85.42	1
ด้านความพอประมาณ			
การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น	17	70.83	
การพึ่งตนเองด้านการเรียน	20	83.33	
รวม	37	77.08	2
ด้านการมีภูมิคุ้มกัน			
การมองโลกในแง่ดี	17	70.83	
การป้องกันความเสี่ยง	19	79.16	
การจัดการกับความเครียด	18	75.00	
รวม	54	75.00	3
	132	78.57	

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนขาดคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวม ร้อยละ 78.57 และเมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านความมีเหตุผลร้อยละ 85.42 ด้านความพอประมาณ ร้อยละ 77.08 และด้านการมีภูมิคุ้มกัน ร้อยละ 75.00

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินตนเองของนักเรียนโดยใช้ค่าสถิติดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index: E.I.) ร้อยละ และ t-test

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนผลต่างเฉลี่ย (\bar{D}) และค่าทดสอบ (t) ก่อนทดลองและหลังทดลอง

การประเมินตนเอง	คะแนนเต็ม	\bar{X}	SD	\bar{D}	t - test	p
ก่อนการทดลอง	59	11.96	4.34	32.83	19.11*	0.00
หลังการทดลอง	59	44.79	5.52			

p < .05

df = 23

จากตารางที่ 2 พบว่าคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงค่าดัชนีประสิทธิผล จากผลการประเมินตนเองของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คุณลักษณะ	ก่อนการทดลอง (ค่าเฉลี่ยร้อยละ)	หลังการทดลอง (ค่าเฉลี่ยร้อยละ)	ค่าดัชนี ประสิทธิผล	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านความมีเหตุผล					
การรู้เหตุและผล	11.31	70.24	.6651	66.51	
การมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์	13.10	69.64	.6506	65.06	
เฉลี่ย	12.20	69.94	.6557	65.57	2
ด้านความพอประมาณ					
การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น	30.73	88.54	.8345	83.45	
การพึ่งตนเองด้านการเรียน	17.36	80.90	.7688	76.88	
เฉลี่ย	22.71	83.96	.7924	79.24	1
ด้านการมีภูมิคุ้มกัน					
การมองโลกในแง่ดี	25.52	74.48	.6557	65.57	
การป้องกันความเสี่ยง	18.98	74.54	.6857	68.57	
การจัดการกับความเครียด	24.48	69.27	.5930	59.30	
เฉลี่ย	22.83	72.83	.6479	64.79	3
รวม	20.27	75.92	.6979	69.79	

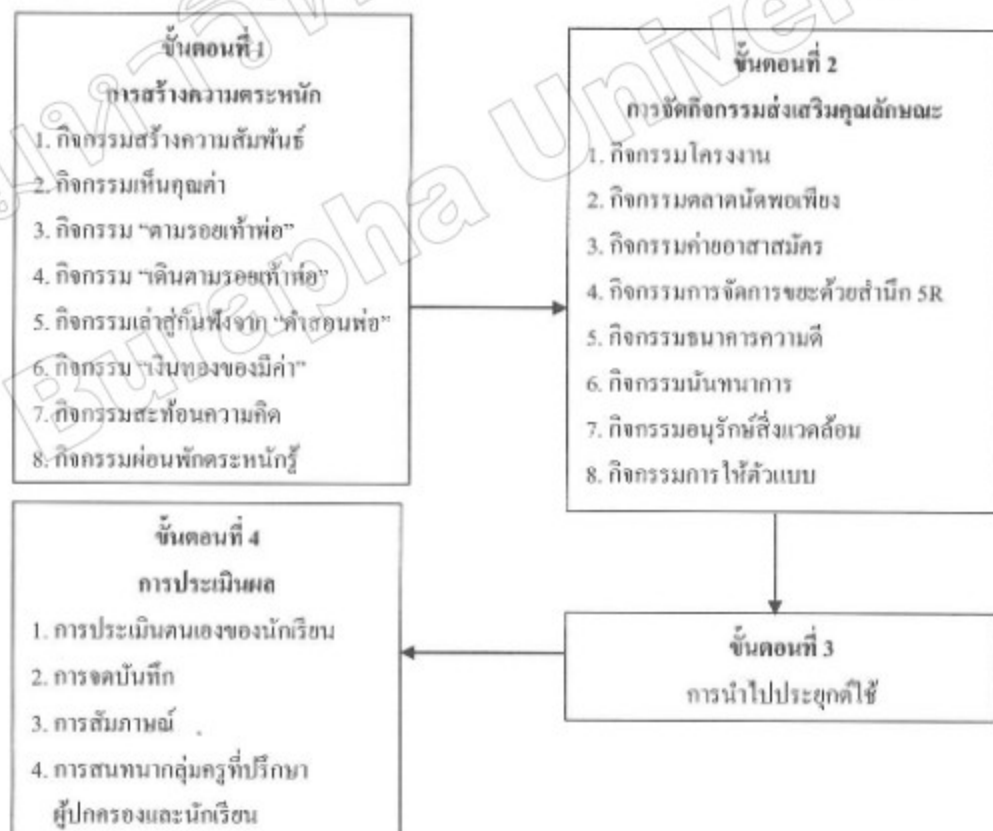
จากตารางที่ 3 พบว่า หลังการทดลองใช้ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่าดัชนีประสิทธิผลโดยรวมเท่ากับ .6979 แสดงว่า นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมสูงกว่าก่อนการทดลองเท่ากับ .6979 คิดเป็นร้อยละ 69.79 และเมื่อพิจารณาทางด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ นักเรียนมีความพอประมาณสูงกว่าก่อนการทดลองเท่ากับ .7924 คิดเป็นร้อยละ 79.24 มีเหตุผลสูงกว่าก่อนการทดลองเท่ากับ .6557 คิดเป็นร้อยละ 65.57 และมีภูมิคุ้มกันสูงกว่าก่อนการทดลองเท่ากับ .6479 คิดเป็นร้อยละ 64.79

3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) จากการจดบันทึก การสัมภาษณ์ รวมทั้งการจัดสนทนากลุ่มครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน โดยการ

วิเคราะห์เนื้อหาแล้วลงสรุป พบว่านักเรียนมีคุณลักษณะความมีเหตุผล ได้แก่ การรู้เหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ความพอประมาณ ได้แก่ การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการพึ่งตนเองด้านการเรียนและการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยงและการจัดการกับความเครียด

สรุปผล

1. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ การสร้างความตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไปประยุกต์ใช้ และการประเมินผล ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การรู้เหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ความพอประมาณ ได้แก่ การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการพึ่งตนเองด้านการเรียนและการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยงและการจัดการกับความเครียด

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความตระหนักส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนด้านความมีเหตุผล ความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2543, หน้า 34) และนาแลนไท (Balanine, 1993, p. 91) ที่กล่าวถึงการสร้างความตระหนักไว้ว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งฝึกให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ใฝ่รู้ และเห็นคุณค่าในปรากฏการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และศึกษา เขมมณี (2551, หน้า 313) ได้เสนอการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม (Bloom) เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่นักเรียนเพื่อนำไปสู่การมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบ และ ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย สอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2551, หน้า 38-40) ที่กล่าวว่า ใน การปลูกฝังระเบียบวินัย ปลูกฝังความมุ่งมั่น สอนให้มีทักษะ และ สอนให้บุคคลรู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ ของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และนำไปสู่คุณลักษณะที่ดีตลอดชีวิตของบุคคลโดยใช้กระบวนการจัดกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผู้กระทำการจัดกลา ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และกลุ่มอ้างอิง สอดคล้องกับงานวิจัยของพรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ (2550) พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยขั้น

ตอนสำคัญ 11 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความตระหนัก 2) กำหนดความรับผิดชอบ 3) ให้ความรักความอบอุ่น 4) สร้างความสัมพันธ์ 5) สร้างความมั่นใจ 6) สร้างการมีวินัย 7) ปลูกฝังค่านิยม 8) ส่งเสริมการเรียนรู้ 9) เป็นตัวแบบที่ดี 10) ให้ความช่วยเหลือ และ 11) ให้กำลังใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) พบว่า รูปแบบการสอนแนวพุทธวิธีเพื่อสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมี 8 ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนัก และเจตคติ คิดถึงสาเหตุของปัญหา เสนอ และคิดทางเลือก วางแผนดำเนินการ ประเมินทางเลือก ปฏิบัติตามขั้นตอน ประเมินและปรับปรุง วัด ประเมินผลและสรุปผล สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 62-72) ที่มีนโยบายให้สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ และฝึกฝนให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ จัดกิจกรรมอย่างหลากหลายเพื่อให้นักเรียนมีทักษะ ค่านิยม เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญ ในการปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัฐพร แสงภู (2547) พบว่า การสร้างความตระหนักทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับของสถานศึกษา การประหยัดอดออมและนิยมไทยและการปฏิบัติตามกฎจราจร

1.2 ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลต่อคุณลักษณะความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2542, หน้า 155-160) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจ คุณค่าและความสำคัญของคุณลักษณะที่ดีไปฝึกปฏิบัติ และสามารถทำอย่างหลากหลาย ได้แก่ การจัดอบรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความสนใจหรือโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การจัดกิจกรรมโฮมรูม ชุมนุมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ชุมนุมต่างๆ กิจกรรมอาสา โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน โครงการกิจกรรมร่วมกับชุมชน และโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์ (2550, หน้า

160-182) ที่พบว่ากิจกรรมเสริมรายได้ให้ทางเลือกเป็นกิจกรรมเสริมรายได้จากโครงการ ได้เรียนรู้ทักษะอาชีพ และการจัดการการเงินพื้นฐาน ส่งผลต่อการเรียนรู้เรื่อง การรู้เท่าทันในการบริโภค ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้การวางแผนและตระหนักถึงการใช้จ่ายอย่างมีคุณค่า และสร้างสรรค์ สอดคล้องกับทิสนา เขมมณี (2551, หน้า 237-239) ได้นำเสนอขั้นตอนการพัฒนาอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน โดยการสังเกตจากตัวแบบที่สามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน การสังเกตตัวแบบเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ นักเรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า และการลงมือกระทำหรือปฏิบัติ จนเกิดพฤติกรรม ที่ถาวร สอดคล้องกับงานวิจัยของ นกมล เทียนเพิ่มพูน (2546) และเทวินทร์ ดีหล้า (2546) พบว่า รูปแบบวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ ครูอาจารย์ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคล ชัยยกุล และชญาณัฐ รุ่งรังสี (2550) พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมกรดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ใช้กระบวนการพัฒนาตนเองด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

2. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านความมีเหตุผล ซึ่งประกอบด้วยการรู้เหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548 ก, หน้า 1-5) กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 62-72) กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2550, หน้า 24) และทองทิพพา วิริยะพันธ์ (2550, หน้า 12-15) ที่สรุปได้ว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบ ไม่หลงใหลไปกับกระแสวัตถุนิยม ซึ่งจะนำไปสู่การใช้จ่ายเกินตัว หรือการใช้เงินอย่างไม่คุ้มค่า และมีความซื่อสัตย์สุจริต สอดคล้องกับเย็นใจ เลหาวนิช (2550, หน้า 4) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการใช้เหตุผลในการคิดและการทำ ประกอบด้วยพฤติกรรม การกำหนดเป้าหมาย พฤติกรรมการวางแผน พฤติกรรม

การตัดสินใจด้วยการใช้ปัญญา พฤติกรรมความซื่อสัตย์สุจริต พฤติกรรมความเพียรความอดทน พฤติกรรมการพึ่งตนเอง และพฤติกรรมการแบ่งปัน สอดคล้องกับโกศล มิกุล (2552, หน้า 2) ที่อธิบายว่า ความมีเหตุผล ทำให้นักคนได้ใช้ข้อมูลเพื่อการคิดแก้ปัญหา ตัดสินใจ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีเหตุผลและนำหลักในการอธิบาย ทำให้ได้คิดอย่างรอบคอบ คิดถึงสภาพแวดล้อม คิดถึงผลที่เกิดตามมาทั้งกับตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผลจึงประกอบด้วย การคิดแบบมีเหตุและผล และการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศัทธา พลปิด (2548) พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ มีเหตุผลพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

2.2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ซึ่งประกอบด้วย การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการพึ่งตนเองด้านการเรียน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548 ก, หน้า 1-5) และกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 62-72) ที่ให้ความหมายความพอประมาณว่า หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การทำอะไรมากเกินไปจนตัวเองเดือดร้อน ไม่โลก การดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามขั้นตอน รู้จักการประมาณคน รู้จักศักยภาพของคนที่มีอยู่ และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชนและสังคมที่อาศัยอยู่ สอดคล้องกับสุเมธ ดันติเวชกุล (2548, หน้า 22-23) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ มีความพอประมาณในการดำรงชีวิต โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ พึ่งตนเองทางจิตใจ ทางสังคม ทางธรรมชาติ ทางเทคโนโลยี และทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับสมพร เทพสิทธา (2549, หน้า 36) ที่กล่าวว่า ความพอประมาณ คือ การปฏิบัติที่พอเหมาะพอดี กินพอประมาณ พักผ่อนพอประมาณ ออกกำลังกายพอประมาณ ร่วมกิจกรรมทางสังคมพอประมาณ ไม่เห็นแก่ตัว และสอดคล้องกับดวงเดือน พันธุมนาวิน (2552, หน้า 11) ที่กล่าวว่า ความพอประมาณเป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นและมีพฤติกรรมพึ่งตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ลาดี (2543) พบว่าคุณสมบัติของคนที่ดีดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจ

พอเพียงได้แก่ รู้จักพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีศักยภาพ มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ มีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย มีความสามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ มีการรวมกลุ่ม และความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะ มีการศึกษาข้อมูล ข้อความรู้ เพื่อนำมาปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และรู้จักพัฒนาตนเอง

2.3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งประกอบด้วย การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยงและการจัดการกับความเครียด สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2548 ก, หน้า 5) ที่ให้ความหมายว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีว่า หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล สอดคล้องกับงานดา วานิทานนท์ (2552, หน้า 6) ที่กล่าวว่า ภูมิคุ้มกันที่ดีประกอบด้วย ความมีสติสัมปชัญญะ การมองโลกในแง่ดี การป้องกันความเสี่ยง และการจัดการกับความเครียดอย่างเหมาะสม นอกจากนั้นคุณลักษณะด้าน ภูมิคุ้มกันที่เกี่ยวข้องกับการมองโลกในแง่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของเชียร์ และคณะ (Scheier et al., 2001, pp. 189-216) พบว่าบุคคลที่มองโลกในแง่ดีจะเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้เลวร้ายไปทั้งหมด ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น ด้านการป้องกันความเสี่ยงสอดคล้องกับแนวคิดของดาห์เลน และไวท์ (Dahlen & White, 2006, pp. 903-915) ที่กล่าวว่า การป้องกันความเสี่ยง เป็นการป้องกันอันตรายหรือการช่วยเหลือจากสิ่งที่ไม่ดี หรือ

สิ่งที่ขัดกับกฎระเบียบ และผลการวิจัยด้านภูมิคุ้มกันที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการกับความเครียดสอดคล้องกับงาน วิจัยของพรรณพร วรรณลักษณ์ (2548) พบว่า ความสามารถในการจัดการกับความเครียดเป็นการจัดการกับ อารมณ์ของตน สามารถเลือกใช้วิธีการจัดการกับอารมณ์ ได้อย่างเหมาะสม สามารถรู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายและหลีกเลี่ยงสาเหตุ พร้อมทั้งเบี่ยงเบน พฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1. จากผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมการพัฒนา คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกกิจกรรมส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ความพอ ประบาท ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้น ดังนั้น โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมมือในการนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน
2. โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการ พัฒนาคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะด้านการมีภูมิคุ้มกันเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการจัด กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะด้านการมีภูมิคุ้มกัน
2. ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะ ของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถาน ศึกษา ในระดับชั้นต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2550). *เศรษฐศาสตร์ธรรมภิบาล*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมวิชาการ. (2542). *แนวการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข*. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2543). *รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบหรือแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์กลางคพ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *หลักสูตรพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหาร การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถาบัน พัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา.

- โกศล มีคุณ. (2552). *ความมีเหตุผล*. ในการประชุมปฏิบัติการฝึกอบรมนักวิจัย ภายใต้โครงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพหุดัชนีทางจิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาจิตมิติใหม่ด้วยนิทาน, จัดโดยโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนากระบวนการพฤติกรรมไทยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.), วันที่ 22 - 25 เมษายน พ.ศ. 2552 ณ โรงแรมระยองรีสอร์ท จังหวัดระยอง.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2548 ก). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- งามตา วานิชานนท์. (2552). *เครื่องมือวัดภูมิคุ้มกันตนเองและการวิจัย*. ใน การประชุมปฏิบัติการฝึกอบรมนักวิจัย ภายใต้โครงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพหุดัชนีทางจิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาจิตมิติใหม่ด้วยนิทาน ครั้งที่ 1, จัดโดยโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนากระบวนการพฤติกรรมไทยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.), วันที่ 22 - 25 เมษายน พ.ศ. 2552 ณ โรงแรมระยองรีสอร์ท จังหวัดระยอง.
- จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์. (2550). *เด็กไทยบนทางสามแพร่ง: บทสละเคราะห์กรรมศึกษาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด ในโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณัฐพร แสงภู. (2547). *การศึกษากรรณแก่นักเรียนตามโครงการเยาวชนคนดีศรีสุพรรณของสถานศึกษา* ขึ้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี.
- ดาร์วิน อุทัยพงศ์. (2548). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแนวพุทธวิธีเพื่อสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการศึกษานปฐมวัย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2552). *ดัชนีจิตพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: แผนการวิจัยระบบพฤติกรรมไทย* ระยะ 2. ในการประชุมปฏิบัติการฝึกอบรมนักวิจัย ภายใต้โครงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพหุดัชนีทางจิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาจิตมิติใหม่ด้วยนิทาน ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนากระบวนการพฤติกรรมไทยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ทรงจิต พูลลาภ. (2548). *การวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเส้นทางสายฝ้าย ((Research and Economic Community Development along Sufficiency Economy on Process of "Sen-Thang-Sai-Fai")*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ทองทิพา วิริยะพันธ์. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง: ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: G.P. CYBERPRINT.
- ทิสนา เขมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- เทวินทร์ ดีหล้า. (2546). *พฤติกรรมและแนวทางการสร้างเสริมจริยธรรมและวินัยของนักเรียน โรงเรียนศิริมาคย์ อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

- ธีรพงษ์ มหาวิโร และฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์เดอะบุ๊ก. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554). กรุงเทพฯ: เดอะบุ๊กส์.
- นภดล เทียนเพิ่มพูน. (2546). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พรณพร วรรณลักษณ์. (2548). การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่น. ปริญญานิพนธ์การศึกษาคุณภูมิบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์. (2550). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน. คุณภูนิพนธ์การศึกษาคุณภูมิบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มงคล ศัยกุล และชญาณีย์ รุ่งรังสี. (2550). รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม "การดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ" ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. นครสวรรค์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เย็นใจ เลหาวิช. (2550). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับครูวิจัยทางสังคมพฤติกรรมศาสตร์. บทความทางวิชาการประกอบการอภิปรายในการประชุมปฏิบัติการ รุ่นที่ 1 ครั้งที่ 4 เรื่อง "แผนงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนจริยธรรมปัญญา และสุขภาพจิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง" จัดโดยโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) 8-11 พฤษภาคม พ.ศ. 2550.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2549). การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. กรุงเทพฯ: กองทุนจริยธรรม.
- สมศักดิ์ ลาดี. (2543). การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุคธนะ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สหทัย หล่อปักพี. (2548). การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, ภาควิชานโยบายการจัดการและการเป็นผู้นำทางการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ . (2551). การคิดเกี่ยวกับสังคม. ใน ทิพวรรณ โหละสุต (บรรณาธิการ), สังคม และวัฒนธรรม (หน้า 38-39). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุนทร ดันติวงกุล. (2548). หลักธรรมหลักห้าตามรอยพระยุคลบาท (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- Ballantine, H. (1993). The sociology of education. USA: Simon and Schuster.
- Dahlen, E. R., & White, R. P. (2006). The big five factors, sensation, seeking and driving anger in the prediction of unsafe driving. *Personality and Individual Differences*, 41, 903-915.
- Scheier, M. F., Carver, C. S., & Bridges, M. W. (2001). Optimism, pessimism and psychological well-being. in E. C. Chang (Ed.). *Optimism and Pessimism: Implications for theory, Research and Practice*, Washington, DC: American Psychological Association.